

הגדרות והסברים כלליים

הגדרות והסברים, שהם ייחודיים לנתונים בתחום חיים מסוים, מופיעים בפרק המתאים.

אוכלוסייה – אוכלוסייה ממוצעת בכל שנה, אלא אם צוין אחרת. עד שנת 1995 התבססו אומדני האוכלוסייה על מפקד האוכלוסין והדיר 1983. משנת 1996 מבוססים האומדנים על מפקד 1995. ביחס לאי-הרציפות בין אומדני 1995 לאומדני 1996, ראה הסבר במבוא לפרק 2 (אוכלוסייה) בשנתון הסטטיסטי לישראל 2004.

דת – החל במפקד האוכלוסין והדיר 1995, עקב עלייתם לישראל של עולים רבים שאינם רשומים כיהודים במשרד הפנים, שונו ההגדרות של דת וקבוצת אוכלוסייה באומדני האוכלוסייה.

דת בהבחנה מפורטת – ההבחנה בין נוצרים ערבים ונוצרים אחרים נעשתה על פי מספר קריטריונים: אופי יישוב המגורים, הלאום וארץ הלידה. כ"נוצרי ערבי" מוגדר כל נוצרי שגר ביישוב ערבי, או כל מי שגר ביישוב אחר אך רשום במשרד הפנים כשייך ללאום ערבי. במקרים בהם פרטים אלה חסרים נכללו בקבוצת הנוצרים הערבים מי שנולד בארץ ערבית או יליד ישראל שאביו נולד בארץ כזו. כל יתר הנוצרים מוגדרים כ"נוצרים אחרים" (לא ערבים), קבוצה נוספת המוצגת מאז 1995 בנפרד, היא של מי שאינם מסווגים לפי דת במשרד הפנים, שהם בדרך-כלל בני משפחה של עולים יהודים, בדומה לרוב הנוצרים האחרים.

כתוצאה מכך, הנתונים מחולקים לפי דת כדלקמן: יהודים, מוסלמים, סך הכל נוצרים, נוצרים ערבים ונוצרים אחרים, דרוזים ואוכלוסייה ללא סיווג דת. בקבוצה האחרונה כלולים גם בני הדתות שלא פורטו בנפרד (בודהיסטים, הינדואיסטים, שומרונים וכו'), שעד 1995 נכללו עם הדרוזים. במפקד 1995 מנו בני דתות אלו כ-400 נפש.

דת בהבחנה דיכוטומית – יהודים ובני דתות אחרות. בני הדתות האחרות – מוסלמים, נוצרים (ערבים ואלה שאינם ערבים), דרוזים ו"ללא סיווג דת". רובה הגדול של אוכלוסיית בני הדתות האחרות היא אוכלוסייה ערבית (ראה להלן הסבר נוסף).

דת משק הבית – ההשתייכות לכל אחת מהדתות נקבעה לפי מקור הנתונים: נתוני המפקד - דת משק הבית נקבעה על פי רוב הנפשות במשק הבית. אם היה מספר שווה של נפשות בכל דת, נקבעה דת משק הבית על פי האדם הרשום ראשון בשאלון. נתוני סקר כוח אדם – דת משק הבית והנפשות בו מבוססת על הצהרה שניתנה על ידי משק הבית ולא על סיווג של משרד הפנים. נתוני סקר הוצאות משק הבית – דת משק הבית מוגדרת על פי יישוב מגורים יהודי או שאינו יהודי.

קבוצת אוכלוסייה – בפרסום זה פורטו נתונים לשתי קבוצות אוכלוסייה: "יהודים ואחרים" ו"ערבים", על פי דתם. פרקי הפרסום השונים מתייחסים לאוכלוסייה הערבית פעם על פי סיווג הדת במשרד הפנים, ופעם לפי דת משק הבית, בהתאם למקור הנתונים. **יהודים ואחרים** – עד מפקד האוכלוסין 1995 נכללו יהודים בלבד. מאז שנת 1995 נכללו גם אלה שלא סווגו על פי דת במשרד הפנים, ונוצרים שאינם ערבים, והם בדרך כלל בני משפחה של עולים יהודים. **ערבים** – עד מפקד 1995 נכללו מוסלמים, נוצרים וכן דרוזים ואחרים. משנת 1995 ואילך לא נכללו חסרי סיווג דת ונוצרים שאינם ערבים. האוכלוסייה הערבית מהווה רוב בקרב "בני הדתות האחרות", וגם כאשר האוכלוסייה מוגדרת כ"דתות אחרות", ההתייחסות היא בעיקר לאוכלוסייה הערבית.

החל בשנת 2000 האוכלוסייה כוללת גם לבנונים שנכנסו לארץ במאי 2000 והוענקו להם תעודות זהות ישראליות. בסוף 2001 כוללת אוכלוסייה זו כ-4,900 נפש, מרביתם (כ-3,600) נכללו במרשם ללא ציון דת. בלוחות לפי דת נכללה קבוצה זו רק בכלל האוכלוסייה ובאוכלוסייה הערבית, אך איננה כוללה בדתות המפורטות.

מוצא (יהודים בלבד) – לילידי חוץ לארץ – יבשת לידה (אסיה-אפריקה, אירופה-אמריקה), וליילידי הארץ – יבשת לידת האב.

ותק בארץ – ותיקים: ילידי ישראל ועולים שעלו לפני שנת 1990; עולים: עלו משנת 1990 ואילך.

הסקר החברתי – נערך בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה החל בשנת 2002 ומתקיים מאז מדי שנה. מספק מידע מעודכן על תנאי החיים של החברה ועל רווחת האוכלוסייה בישראל.

שיעור פריין כולל – מספר הילדים הממוצע הצפוי לאישה בימי חייה. בחישוב שיעור הפריין הכולל מניחים, שכל הנשים בדור מסוים בגילים 15-49 תלדנה לפי שיעורי הלידה הסגוליים של הנשים באוכלוסייה בשנת התייחסות מסוימת. שיעורי לידה סגוליים הם מספר הלידות לאמהות בגיל מסוים מחולק באוכלוסייה הממוצעת הקבועה של נשים באותו גיל.

שיעורי ילודה ותמותה גולמיים – שיעור ל-1,000 נפש באוכלוסייה הממוצעת הקבועה.

שיעור ל-1,000 תושבים – מונח חופף ל"שיעור ל-1,000 באוכלוסייה". השימוש החלופי במונחים אלה הוא בהתאם למקור הנתונים.

גיל – הגיל מתייחס למספר השנים ביום ההולדת האחרון. לדוגמא, בני 17 הם נערים שמלאו להם 17, עד יום אחד לפני יום ההולדת ה-18.

יחס תלות – היחס באוכלוסייה בין מספר ילדים בני 0-14 וקשישים בני 65 ומעלה, לבין מספר בני גיל העבודה, 15-64.

מחוז ונפה – לפי החלוקה המינהלית הרשמית של משרד הפנים בעת מפקד האוכלוסין והדיוור 1995. **יהודה, שומרון וחבל עזה** – תושבים ישראלים ביישובים יהודיים.

מטרופולין – מספר רב של רשויות מקומיות ששטחן יוצר רצף פיזי, והן נמצאות בקשרים של שילוב כלכלי-חברתי ותרבותי. מטרופולין היא הגדרה חדשה המחליפה את ההגדרה הקודמת "אגד ערים". המטרופולין, שלא כמו אגד הערים, כוללת גם שטחי מועצות אזוריות ויישובים כפריים, המשולבים כלכלית ותפקודית עם יישובי המטרופולין. במטרופולין תל אביב כלולים גם יישובי מחוז תל אביב ומחוז המרכז וכן אזור טבעי אשדוד.

גלעין המטרופולין – שטח העיר הראשית, שהיא מוקד הפעילות של האוכלוסייה שבתחום המטרופולין.

טבעת פנימית – שטח שבו נמצאים היישובים מסביב לגלעין המטרופולין.

טבעת תיכונה – שטח שבו נמצאים היישובים מסביב לטבעת הפנימית (רק במטרופולין תל אביב).

טבעת חיצונית – שטח שבו נמצאים היישובים מסביב לטבעת התיכונה.

יישובים כפריים – כל היישובים שאוכלוסייתם מונה עד 2,000 תושבים (גם אם אינם חקלאיים).

מועצה אזורית – מתייחסת בדרך כלל למספר יישובים כפריים.

יישובי פיתוח – היישובים המפורטים בתקנות שעודכנו במשך השנים על פי "חוק פיצויי פיתוח" תשכ"ג, 1963, כגון: אופקים, ירוחם, מגדל העמק, שדרות, קריית מלאכי, נצרת עילית, חצור הגלילית, דימונה, ערד, אילת, בית שמש, קריית גת, יבנה, קריית שמונה, טבריה, עפולה, צפת ובית שאן.

מדד בידול D – מדד להפרדה בין שתי קבוצות אוכלוסייה בתכונה מסוימת, כגון נפות מגורים, משלחי יד, מקומות עבודה, וכד'. לדוגמא, מדד הבידול הנפתי במגורים בין יהודים וערבים הוא אחוז השינוי הנדרש בבחירת נפת מגורים בקרב שתי הקבוצות, על מנת שהתפלגות המגורים בקרב ערבים תהיה דומה להתפלגותם בקרב יהודים. מדד הבידול מקבל ערכים בין 1 ל-100. מדד גבוה, משמעותו אחוז שינוי גבוה, המצביע על בידול גבוה. נוסחת מדד הבידול משמשת בגרסאות שונות מאז שנות החמישים, והיא עובדה מתוך:

Duncan O. D. & B. Duncan, "A methodological analysis of segregation indexes", *American Sociological Review* 20, 1955, pp. 210-217.

נוסחת המדד: $D = 0.5 * \sum |F_i/F - M_i/M| * 100$

כאשר: F_i – מספר הפרטים מקבוצה F (אוכלוסייה יהודית) בעלי קטגוריה i של התכונה הנבדקת (נפה).

F – כלל האוכלוסייה בקבוצה F .

F_i/F – חלקם של בעלי קטגוריה i של התכונה הנבדקת מקרב קבוצה F .

ובהתאם: M_i/M – חלקם של בעלי קטגוריה i של התכונה הנבדקת מקרב קבוצה M (אוכלוסייה ערבית). לכן: $|F_i/F - M_i/M| * 100$ הוא ההפרש בין קבוצה F (אוכלוסייה יהודית) לקבוצה M (אוכלוסייה ערבית) באחוז הבחורים בקטגוריה i של התכונה הנבדקת (נפה), בערך מוחלט.